

ALTERNATİF YAYINCILIK AÇISINDAN YEREL BASIN

Hakan YILMAZ*

Alternative Publishing Elements of The Local Press

This paper explores the alternative publishing elements of the local press in the context of citizen journalism. The responsibility of the media is discussed in the frame of public publication whereas the importance of the local press in the urbanization process is emphasized at the same time.

Key words: Citizen journalism, news, and local press.

Liberal medya kuramına göre günümüz demokrasilerinde basın; yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü kuvvet olarak sayılmaktadır. Gazetecilik, mesleki olarak bir kamusal görevin yerine getirilmesidir. Bu kamu görevi, vatandaşlarla devlet arasında bir iletişim köprüsü oluşturulmakta, bu açıdan da liberal kuramı savunanlar basın demokrasi ve diğer özgürlüklerin korunmasında önemli bir yeri olduğuna vurgu yapmaktadırlar. (Perin, 1974: 13)

Basın, ancak genel egemenlik ilişkileri içinde kendini tanımlamayıp, meslek kurallarına uygun bir yayıncılık yaparak, etik öğeleri ön plana çıkaran bir yapılanma içinde, görev bilinciyle hareket ettiği takdirde kamusal bir hizmeti yerine getirebilir.

Basının öncelikli görevi haber vermektir. Peki haber nedir? Haber, gerçekle bağlantılı ya da gerçeğin ta kendisi olduğu sanılmasından dolayı, en etkili medya içeriğidir. Haber, herhangi bir olayın okuyuculara, izleyicilere ya da dinleyicilere aktarılmasıdır.

Bu haber tanımında olay kavramının öne çıktığı görülmektedir. Bundan dolayı olay kavramına da bakılması gerekse. Olay; bir eylemin çeşitli, belirli bir yer ve zaman içinde meydana gelmesi gerçekleşmesidir. Burada gerçekleşmiş bir durum söz konusudur. Olay, bir eylemin yanı sıra bir söylemde olabilir. Olay gözlemleyen varsa haber olmaya adaydır. Haber üretmekse, duyumları ve gözlemleri iletmektir. (Girgin, 1998: 73)

Haber, bir kurgudur aynı zamanda. Gazeteci olayı haber yaparken kendi bakış açısıyla yeniden esas çerçeveye sadık kalarak kurgular. Burada gazetecinin olayı nasıl algıladığı önemlidir. Gazeteci, birikimi doğrultusunda olayı algılar ve haberi yeniden kurgular. Sürecin bu şekilde işlemesi kitle iletişim aracı izleyicileri için bir handikapı içinde taşımaktadır.

Haber tüketicileri, haberin sunulum aşamalarında onun arkasında yatan amacı anlamaya yetisine sahip olamazlar. Haber tüketicileri, kendi seçmeli ilgilerine göre gazeteciler tara-

* Öğr. Gör. Dr., Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü.

ından "haber olur diye seçilmiş, ayrılmış düzenlenmiş", haber olarak yazılmış olay veya olayların okunması, dinlenmesi, seyredilmesi şeklinde oluşmaktadır. (Tokgöz, 1994: 124)

Haber, okuyucusunu haberde anlatılan olayın gerçek olduğuna ikna etmeye yönelik bir anlatıdır. Oysa ki, haberin oluşum süreçleri kapitalist ilişkilerle belirlenmiş bir ortamda şekillenmekte ve her haber bir dile dayanmaktadır. Dilin kendisi bir iktidar mücadelesinin yansımasıdır ve bu da güç ilişkisinin göstergesidir. Dil, toplumsal bir pratiğin ürünüdür. Her toplumsal pratik ise içinde şekillendiği toplumun sınıfsal ilişkilerini içinde taşır ve egemen sınıf tarafından bir meşrulaşma aracı olarak kullanılır. Bu bağlamda muhabirden başlayarak, medya kuruluşlarına kadar uzanan yapı içinde filizlenip şekillenen haber, toplumsal iktidar ilişkilerinden ve mücadelesinden bağımsız düşünülemez. (Dursun, 2003: 25)

Haberin ve kitle iletişim organlarının birer iktidar odağı haline gelmesi son yıllarda alternatif habercilik arayışlarının oluşmasına neden olmuştur. Kaynağını Amerika Birleşik Devletleri'nden alan yurttaş gazeteciliğinin altında yatan temel Alexis de Tocqueville'nin "Demokrasi olmadan sizler gerçek bir gazeteci olamazsınız, gazeteler olmaksızın sizler de demokrasiye sahip olamazsınız" düşüncesidir. (Cangöz, 2003: 101)

Yurttaş gazeteciliği, ABD başta olmak üzere özellikle yerel basında uygulama alanı bulmuştur. Bunun başlıca nedeni ise yerel basın, yaygın basından olan farklılıklarının bazı avantajlar yaratmasıdır. Yaygın basında görülen tekelleşme, yerel basın için söz konusu olmadığı için farklı haberlerin yer alması daha kolaydır. Genel haber hiyerarşisinin dışına çıkıp yaygın basında söz hakkı

bulamayan toplumsal kesimlerin, yerel basında söz hakkı bulmaları daha fazla söz konusudur. (Rigel, 2003: -)

Yurttaş gazeteciliğinin temel yaklaşımlarından biri, yeni bir dil yaratmasıdır. Bu dil, egemen söylemin tersyüz edilmesiyle ortaya çıkmış, ideolojik bir tercihi de içermektedir. Cinsiyetçi, ırkçı, şövenist ve militarist bir söylemin yerini eşitlikçi, demokrasiden ve barıştan yana bir dilin alması savunulmaktadır.

Gazetecilik, barış mesleğidir. Yurttaş gazeteciliği de, okurları pasif birer izleyici durumundan aktif kendi, kendini yöneten bir toplumda rol oynayan gerçek katılımcılar olarak değerlendirmektedir. Bu doğrultuda medya da, kent toplantılarında yurttaşlara söz hakkı verilmekte, vatandaşların istek ve talepleri gazetecilerin öncelikli haber konusunu oluşturmaktadır.

Geleneksel gazetecilikten daha etkili olan yurttaş gazeteciliği, bütün günlük haberlerin okunup, izlenmesinden çok, haber tüketicileriyle iletişim kurmayı öncelikli olarak hedeflemiştir. Haber tüketicisi sayısı artarken, yeni yurttaşlık modelleri de benimsetilmiş olur. Yurttaş gazeteciliği konusunda yerel basın, yurttaşları kamusal konuların tartışıldığı ortamlara çekmektedir. Gazetecilik uzmanların belirlediği gündemin değil sıradan insanın gündemini kendisine temel almaktadır. Böylelikle haberler, uzmanlardan aşığıya doğru değil, yurttaşlardan yukarı doğru taşınmaktadır. (Rigel, 2003: -)

Haberler oluşturulurken, konuyla ilgili tüm kaynaklara ulaşılması, tüm kaynakların görüşünün alınması ve haberi resmi bakış açısıyla değil yurttaşların, toplumun, kamunun bakış açısıyla aktarmak, yurttaş gazeteciliğinin bir başka ilkesidir. (Duran, 2003: 85)

Yurttaş gazeteciliğinde haberde takip önemli bir unsurdur. Haber takibi kamu çıkarları gözetilerek yapılır. Bu bağlamda gazeteciliğin, militanca bir çerçevede yapıldığını söyleyebiliriz. Yerel basında yapılan haber takibi aynı zamanda vatandaşların taleplerinin devlet bürokrasisine ve yerel yönetimler başta olmak üzere yerel siyasal kurumlara aktarılmasını da içermektedir.

Amerikan kaynaklı olan yurttaş gazeteciliğine, benzer habercilik yaklaşımı ise ülkemizde mülksüzlerin medyası adı altında projelendirilmiştir. Mülksüzlerin medyası projesi medya alanında mülk sahibi sınıfların ideolojik hegemonyasına karşı oluşturulmuş alternatif bir girişim örneğidir. (Duran,2000;152) Mülksüzlerin ideolojisini toplumsal dolaşıma sokmayı hedefleyen proje kamu çıkarlarının özel çıkarlara olan önceliğini vurgulamaktadır. Yasaklamalar yerine özgürlüğü, kölelik yerine bağımsızlığı, rekabet yerine dayanışmayı, para yerine emeği yüceltmeyi hedeflemektedir. Mülksüzler medyası, mülkiyet yapısı olarak da kamu mülkiyeti kavramını hayata geçirecek bir projedir. Kollektif mülkiyet yapısı ve okurlarının denetimi altında çalışması onun kamu çıkarlarını kollayan bir yayıncılık yapabilmesini sağlayacaktır. Mülksüzler medyası projesi, özellikle kendine uygulama alanı olarak yerel basını seçmiştir. Yurttaş gazeteciliğinin de kendisine uygulama alanı olarak yine yerel basını seçtiği düşünülürse, yerel basının egemen tekelleşmiş yaygın medyanın karşısında asıl alternatif yayıncılık özelliklerine sahip olduğu bir kez daha görülebilmektedir. (Duran, 2000: 152)

Küreselleşmenin bir sonucu olarak, üretim ve meta değişiminin temel unsurları olan para, teknoloji, insanlar ve metaller ulusal sınırları kolaylıkla aşmakta dünya batı kapitalizminin egemenliği altında biçimlen bir

pazara dönüşmektedir. Bu süreçte, ulus devletlerin egemenliklerinin sarsıntıya uğradığını gözlemlemek mümkündür. Ulus devletlerin egemenliği sarsıntıya uğrarken onun yerini, yeni bir egemenlik biçimi almaktadır. Yeni egemen güç, uluslar arası batı sermayesidir. Artık egemenlik yeni bir biçim almıştır. Tek bir hükmetme biçimi altında birleşmiş bir dizi ulusal ve ulus-ulus üstü organdan oluşmuştur. Bu yeni durumu bazı entelektüeller bir imparatorluk olarak adlandırmaktadırlar. (Hardt, Negri, 2001: 18)

Yeni küresel durum, emperyalizmin kimlik ve şekil değiştirmesinden başka bir anlama gelmemektedir. Ekonomik alanda yaşanan küreselleşmenin bir boyutu kendini kültürel alanda da göstermektedir. Bugün medya, küreselleşmenin yanı sıra yerelleşme eğilimleri de taşımaktadır. Bu durum, küresel yerelleşme olarak adlandırılmaktadır. (Alankuş, 2000: 132) Küreselleşme, hem yayıncılık açısından hem de sermaye bileşenleri açısından kendi medyasını yaratmıştır. Hatta medyanın kendisi bir iktidar odağı olmuştur. Küresel medya kuruluşları yataydikey sermaye birlikleriyle, tekelleşmeyle uluslar arası yayıncılığı yönlendirip biçimlendirici bir duruma gelmişlerdir. Bu sürecin bir boyutunda ise ulusal medyanın uluslar arası medyayla bütünleşmesi olgusu kendini göstermektedir

Küresel yayıncılığa baktığımız zaman başlıca iki özelliği dikkat çekicidir. Bunlardan ilki, küresel medyanın küreselleşme olgusunu desteklerken batı sermayesinin çıkarları doğrultusunda yayın yapması. İkinci özelliği ise yerel yayıncılıkla kurduğu ilişkidir. Bugün küresel yayın kuruluşları dünyanın farklı bölgelerinde yerel sermaye ile ortaklıklar kurup yerel dille zenginleştirilmiş yayıncılık örnekleri vermektedir. Örneğin küresel yayıncılığın sembol kuruluşlarından olan

CNN, 20 yıl önce Atlanta'da yayına başlamış, yerel bir medya organizasyonuyken, bu süre içinde küresel bir medya gücü haline gelmiştir.(Ozan, 2004: 955) CNN En Espanol, CNN Italia, CNN Turk, CNN Sverige adlarıyla farklı ülkelerde yayıncılık yapmaktadır. Fakat bu yayınlar yerelden genele doğru bir yapılanmanın değil, küresel sermayenin çıkarları doğrultusunda kapitalist ideolojinin yaygınlaştırılıp, meşrulaştırılmasına yönelik yayınlardır. Bu bağlamda, kapitalizmle bütünleşmiş yayıncılığın özgürlükleri ve yerel demokrasileri destekleyici bir yanı bulunmamaktadır. Egemen olan küresel medyanın varolan eşitsizlikçi, ayrımcı, söylemi yerelleri de içine alarak yeniden üretilmektedir. Söz konusu yerelleşme, dikey bir yerelleşmedir.

Yaygın medyanın egemen söyleminin karşısında, yerel medya alternatif olabilecek olanaklar taşımaktadır. Bunun içinde öncelikli olarak dikey bir örgütlenme içinde ideolojik bir sorgulama sürecine dayandırılmış bir habercilik anlayışı gerekmektedir. Bunlardan dolayı alternatif iletişim ağları ve alternatif habercilik pratikleri iletişim alanının demokratikleştirilmesi için önemlidir.

Yurttaş gazeteciliği yapılırken gazetecilerin vatandaşların haklarına yönelik olarak neleri gözetmesi gerekmektedir? Buna örnek verebilmek için Avrupa Kentli Hakları Bildirgesi'ne bakmamız gerekmektedir:

-Bütün yerel yönetimlerin, doğrudan veya dolaylı olarak ekonomik kalkınmaya katkı konusunda sorumluluk sahibi olması. Yerel basın bu konuda yerel yönetimleri destekleyip merkezi yönetime yerel yönetimlerin ekonomik taleplerini aktarabileceği gibi, yerel kaynakların ekonomik verimlilik doğrultusunda kullanımının takipçisi olabilir. Yapılacak projeleri kamuoyuna duyurup gerekli toplumsal tartışmayı ve desteği oluşturabilir.

-Yeterli istihdam olanaklarının yaratılması. Ekonomik kalkınmadan pay alabilme şansının ve kişisel ekonomik özgürlüklerin sağlanması. Yerel basın bu doğrultuda bireysel girişimleri destekleyip talep ve projeleri yerel siyasete girdi olarak sokabilir.

-Dolaşım özgürlüğü

-İnsanca konut edinme ve sağlık, kültür hizmetlerinden yararlanma. Yerel basın haber stratejilerinde kent yoksullarını ve sokaktaki sıradan vatandaşı merkeze alan bir yayıncılık yapması gerekmektedir. Sermayeden ya da devletten başlayan bir yapılanma yerine toplumdaki siyasal yapılanmaya doğru bir habercilik anlayışı, kent yoksullarının sorunlarını öncelikli kılacaktır. Küreselleşme söylemlerinin egemen olduğu günümüzde dünyamız en zengin dönemlerinden birini yaşamakta. Bu zenginliğin öbür yanında ise küresel politikalar sonucunda gün geçtikçe sayıları artan yoksullar var. Yeterince beslenemeyen, temel sağlık ve eğitim hizmetlerini alamayan bu yoksullar bize küreselleşmenin sadece Silikon Vadisi, Internet cafeler ve cep telefonu olmadığını bir kez daha göstermekte. (Şenses, 2002: 13-30) Her geçen gün sayıları artsa da yoksullar seslerini özellikle egemen medyada yeterince duyuramamakta. Medyada yaşanacak olan bu alternatif yapılanmalar, milyonlarca yoksula yeni bir umut, yeni bir dil olabilir.

-Yaşadığı kent çevresini demokratik koşullarda kontrol edebilme hakkı. Yerel basının öncelikli hedeflerinden birisi yerel demokrasinin gelişip kurumsallaşmasını sağlamak olmalıdır. Bu ülkedeki demokratik sistemle de diyalog bir ilişki içindedir. Yerel demokrasinin gelişmesi ülkenin demokratikleşmesine önemli bir katkı olacaktır.

-Şiddetten, her türlü kirlilikten, bozuk ve çarpık kent çevresinden arınma hakkı; Kentlilerin yaşadıkları mekana sahip çıkması onu toplumsal çıkarlar doğrultusunda biçimlendirmeye çalışması demokratik bir açılımı gerektir-

mektedir. Bu açıdan yerel basının sağlayacağı sağlıklı bir iletişim mekanizması yerel siyaseti zenginleştireceği gibi kentsel yabancılaşmanın aşılmasında da önemli bir işlevi yerine getirecektir.

Kaynakça

- PERİN, Cevdet, **Tarih Boyunca Düşünce ve Basın Özgürlüğü**, İstanbul, Remzi Kitapevi, 1974
- GİRGİN, Atilla, **Haber Yazma Teknikleri "Haberci Adayının El Kitabı"**, İstanbul, İnkılap Yayınları, 1998
- TOGÖZ, Oya, **Temel Gazetecilik**, 3 bs., Ankara İmge Kitapevi, 1994
- DURSUN, Çiller, **"Haber ve Habercilik/Gazetecilik Üzerine Düşünmek"** Gazetecilik ve Habercilik, İstanbul, IPS İletişim Vakfı Yayınları, 2003
- CANGÖZ, İncilay, **"Yurttaş Gazeteciliği Ve Yerel Basın"** Gazetecilik ve Habercilik, İstanbul, IPS, İletişim Vakfı Yayınları, 2003
- RİGEL, Nurdoğan, **"Kamu Gazeteciliği ve 2000'li Yıllarda Basın"** İletim Gazetesi, İ.Ü. İletişim Fakültesi
- DURAN, Ragıp, **"Yurttaş Gazeteciliği"**, İstanbul, IPS İletişim Vakfı Yayınları, 2003
- DURAN, Ragıp, **"Mülksüzler Medyası"**, **Özgür Üniversite Forumu**, İstanbul, Sayı: 12, Ekim-Aralık 2000
- HARDT, M., NEGRI, A., **İmparatorluk**, Çev: Abdullah Yılmaz, İstanbul, Ayrıntı, 2001
- ALANKUŞ, Sevda, **"Alternatif Olarak Yerel Medya ve bir Girişim: Bağımsız İletişim Ağı"** **Özgür Üniversite Forumu**, İstanbul, Sayı.12, Ekim-Aralık 2000
- OZAN, Rengin, **"Kültürlerarası Ortamda Yerellik Olgusu"**, **Communicational in the Millenium: A Dialogue Between Turkish and American Scholars**, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları No:26 2004
- ŞENSES, Fikret, **Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk**, 2 bs., İstanbul, İletişim Yayınları, 2002

